استملكه الفقير نايفي محمد عوض

استملكه الحاج محمد فصيح عفي عنه

بو ٢٥٠ نومرولو نسخه ایچون عثمانلی مؤلفلری جلد ١ ص ٩٤ و جلد ٢
ص ١٧١ و کشف الظنون جلد ١ ص ٥٥٤ و جلد ٢ ص ١٢٦٤ یه مراجعت
ایدلسن.

هذا كتاب حمد وثنا

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد ● وثنا ● بر مبدع بی مثال والتدا ● ومخترع

بی غرض وعلت را ● ودرود ● بر سید انبیا ●

وواسطهٔ قلادهٔ اولیا واصفیا ● وبر آل ●

واتباع ● واشیاع ● وبی روان او باد ●

بدانکه ● این کتاب ● الفاظی چند است

از مفردات ● ومرکبات ● که بزبانها ● متداولست

ودر نامهای پارسی ● مستعملست ● ومبتدی

چون این قدر ● یاد دارد ● ودر استعمال آورد

عبادت او ● در محاورت ● ومکالمت

مکاتبت ● مرتب ● ومهذب ● کرده

ان شاء الله تعالی الفصل الاول فی المفردات

اکر الله تعالی دیلرسه

ابتدا وافتتاح ومفاتحت وانشا اغاز کار کردن

اشه بشلمق

ختم واختتام بپایان بردن کار بدایت

اشی اخره التمک

وفاتحت اغاز کار کنه وقصاری وقصوی

اشوکث اوکی

وخاتمت ونهایت وغایت پایان کار

اشوکث اخری

استیناف از سر کرفتن استطراف از نو کرفتن

یکیدن دوتمق باشدن دوتمق

وطرف داشتن مکاتبت بایکدکر نبشتن

دخی عجبلیو دوتمق بر بریله یازشمق

مراسلة پیغام دادن وفرستادن رسالت

خبر ویرمک دخی خبر کوندرمک

پیغام رسایل جمع مجاوبة جواب دادن

خبر جمیع خبرلر جواب ویرمک

محاورة ومکالمة بایکدکر سخن کفتن

بری بریله سویلشمک

مفاوضه سخن باکسی راندن مواجهه

کمسنیه سوز سورمک

ومشافهه ومشاهده ومخاطبه سخن درروی کفتن

سوزی یوزه سویلمک

مشاهده کسی را دیدن وباکسی جای حاضر بودن مناشده

کمسنیی کورمک دخی برکمسنه ایله بریرده حاضر اولمق

سوکند بر دادن وباکسی اشعار خواندن منابذه

اند ویرمک دخی برکمسنه ایله شعر اوقومق

باکسی جنک کردن ودشمنی اشکاره کردن مباشرت

کمسنه ایله جنک ایلمک دخی دشمنلغی اشکاره ایلمک

پیغام

با کسی جماع کردن • مشاعره با یک دگر شعر گفتن •
کمسه ایله جماع ایلمک — بر بریله شعر سویلشمک

و با کسی در یک جامه خفتن • مغایبه • از پس پشت گفتن
کیمسه ایله بر جامه‌ده اویومق — ارددن سویلمک

تعریض وکنایت پوشیده گفتن • تصریح آشکاره
سوزی اورتلو سویلمک

گفتن • استمالت دل خوشی دادن • اهتمام
سوزی آشکاره سویلمک — کوکل خوشلغن ویرمک

و اعتنا • تیمار داشتن • معاونت • و معونت
تیمارلیو دوتمق

و عنایت یاری کردن • اعانت یاری دادن •
یاردم ایلمک — یاردم ویرمک

عون یاری • استعانت یاری خواستن • معین
یاردم — یاردم دیلمک

یاری

یاری دهنده • مستعان آنک از وی یاری خواهند •
یاردم ویرجی — اول کمسه‌در که آندن یاردم دیلرلر

مظاهرت • و استظهار • هم پشت بودن • مصاحبت
ارقه بولمق

هم صحبتی کردن • مرافقت • همراهی کردن • رفیق یار
صحبت ایلمک — یولداشلق ایلمک — یولداش

ممالحت • همنان و نمک بودن • استمداد • مدد
طوز اتمک بولمق

خواستن • امداد مدد دادن • امداد مددها
مدد دیلمک — مدد ویرمک — مددلر

اعداد • افزونها • و شمارها • تمشیت پیش بردن کار
ارتوقلر — دخی صاغشلر — ایشی ایلرو التمک

ترقیح • با صلاح آوردن کار • ترشیح پرورودن
ایشی صلاحیته کتورمک — بسلمک

مرشح پرورده • توشیح وتزیین • وتزین وتحلیه
بسلنمش

آراستن • موشح • ومزین • ومتزین ومتحلی آراسته
بزنمك بزنمش

تحلی • وتزین • آراسته شدن • ترصد • وترقب •
بزنمش اولمق

وتطلع • وتوقع • وانتظار • چشم داشتن • مترصد
کوزدمق

ومترقب • ومتطلع • ومتوقع • ومنتظر چشم دارنده •
کوزدیجی

استرسال • وانبساط ومباسطت • وتبسط • گستاخی

کردن • متبسط • گستاخ • تسحب • وتغنج • ناز
گستاخلق ایلمك گستاخ

کردن • دلال وغنج • ناز • انقباض خویشتن را باز کشیدن
ناز ایلمك ناز کندوی کیرو چکمك

منقبض فاعل • تهدید وتهدد • ووعد • ووعید •
کندوی کیرو چکیجی

وتخویف ترسانیدن • مهدد ومخوف ترساننده •
قورقوتمق قورقودیجی

خوف • وخشیت • وخشوع • وخضوع • ترس • خمول •
قورقو

بی نامی • خامل الذکر بی نام • اشکال • مشکل شدن
آدسزلق آدسز کیشی مشکل اولمق

شکل شکال بر اسب نهادن • التباس واشتباه •
آته کوستك اورمق

پوشیده شدن • ملتبس ومشتبه کاری پوشیده
اورتلو اولمق اورتلو ایش

محکم کاری استوار • مبهم کاری بسته • امر مختوم
(بر کرلش — بغلولش)

کاری واجب کرده • امر مختوم کاری تمام کرده •
(واجب اولمش ایش — تمام اولمش ایش)

انتجاب وانتخاب واختیار واجتبا واصطفی بر گزید
(اوزون دیلمک)

منتجب ومنتخب ومختار ومجتبا ومصطفی برگزیده
(اوزون دیلنمش)

ارتضا پسندیدن • مرتضی پسندیده • اقتدا
(بگنمک — بگنلمش)

وتقبل در پی کسی رفتن • مقتدی ومتقبل در پی کر
(ایمسنک ارذنجه کتمک)

رونده • مقتدی انک در پی او رونده • تجاوز در
(ایمسنک ارذنجه کیدیجی — اول کمسنه در کم انوک ارذنجه کیدرلر)

کذشتن

کذشتن • از کناه مجاوزت در کذشتن • از چیزی
(کناهدن کچمک — بر نسنه دن کچمک)

اثنا میانه سخن • اثنا واطری وتقریض وحمد ستودن
(سوز اورتسی — اوکمک)

مثنی ومطری ومقرظ ستاینده • احماد سزای
(اوکجی)

حمد شدن • محمدت ستایش • محامد جمع
(اوکمکه لایق اولمق — اوکیش — اوکمکلر)

مذمت نکوهش • مذام جمع • نفاذ ومضا
(خوزلنیش — خوزلنقلر)

وجرا روانی کار • وفرمان • انفاذ وامضا
(ایشوک کچرلکی دخی فرمانک کچرلکی)

واجرا راندن کار • وفرمان • منفذ وممضا
(ایش سورمک — دخی فرمان سورمک)

ومُجرا داندە ٭ تفخيم وتعظيم وتبجيل واجلال
سيرلمش

بزرك داشتن ٭ مُفخّم ومعظّم ومبجّل بزرك داشته
اولودوتمق — اولودوتلمش

اعظم واجلّ واكرم واعزّ بزركتر ٭ مال صامت
اولوراك

زر وسيم ٭ مال ناطق چهارپاى وغلام وكنيزك
التون اقچه — درت اياقلو دخى قول وجاريه

طريف وطارف مال نو ٭ تليد وتالد مال كهن
يكى مال — اسكى مال

تموّل مالدار شدن ٭ متموّل مالدار ٭ تثمير وتوفير
مال لو اولمق — مال لو

زيادت كردن مال تواتر وتتابع وتوالى وترادف
مال زياده اولمق

وتعاقب

وتعاقب پياپى شدن ٭ متواتر ومتتابع ومتوالى
بربرى اردنجه اولمق

ومترادف ومتعاقب پياپى شونده ٭ مماطلت
بربرى اردنجه اولجى

ومدافعت ومطل وتسويف روز بروز كردن وام
بورجى كوندن كونه قومق

ونا كزاردن حق كسى ٭ مباعلت وبعال نيك
دخى كمسنك حقين اودمامك

زيستن زن باشوهر ٭ وشوهر بازن ٭ استماحت
عورت اريله وار عورتيله ايو دیرلك

واجتدا عطا خواستن ٭ مستميح ومجتدى عطا
بخشش ديلمك

خواهنده عطيت ٭ وجايزة ٭ ونوال وموهبت
بخشش ديليجى

وهبه وجدوی ورفد عطا • عطایا • وجوایز
بخشش

ونوایل ومواهب وهبات جمع • اعطا • وانطا
بخششلر

عطا دادن • معطی عطا دهنده • نائل وسائل وعافی
بخشش ویرمک — بخشش ویرجی

عطا خواهنده • عفاة خواهنده کان • تبرع
بخشش دیلیجی — دیلنجیلر

دادن چیزی نه بر سبیل وجوب • متبرع فاعل
واجب اولمادوقی یره نسنه ویرمک — واجب اولمادوقی یره نسنه ویرجی

استفادت واقتباس فائده کرفتن • مستفید
فائده دوتمق

ومقتبس فائده کیرنده • مستفاد ومقتبس
فائده دوتیجی

انك

انك ازو فائده کیرند • افادة فائده دادن • مفید
اول کمسنه درکه آندن فائده دوتنولر — فائده ویرمک

فائده دهنده • استنبطا دیر شمودن • ودرنك کردن
فائده ویریجی — کچ صنیمق — دخی اکلنمك

استزادت افزونی خواستن • ومقصر شمودن
اورتوقلق استمك — دخی اکسك صنیمق

مستزید انك کسی را مقصر شماردد • مستزاد انك
اول کمسنه اکسك صنیه

اورا مقصر شمرند • استراحت واستروح
اول کمسنه که انی اکسك صنیه لر

براسودن • استخارة بهتری خواستن • وفال کرفتن
دکلنمك — یکلك استمك — دخی فال دوتمق

استمارت امیری خواستن • استعارة عاریت
بکلك دیلمك

خواستن ● اعارت عاریت دادن ● معیر عاریت

عاریت دلمک — عاریت ویرمک

دهنده ● مستعیر عاریت خواهنده ● مستعاد

عاریت ورجی — عاریت دلیجی

عاریت خواسته ● استفاضت فاش شدن ●

عاریت دلنمش — اشکاره اولمق

مستفیض وشایع فاش شونده ● افشا واشاعت

اشکاره اولیجی

فاش کردن ● مداومت وملازمت ومواظبت و

اشکاره ایلمک

متابرت پیوسته برکاری بودن ● مداوم وملازم

اولشدورعیواش اوزرینه اولمق

ومواظب ومتابر انك پیوسته برکاری باشد ●

اول کمسنه درکه اولشدورعیواش اوزرینه اوله

دوام همیشگی ● دائم همیشه ● استدامت دوام خواستن

همیشه لک — همیشه — همیشه لک دلمک

تأبید وتخلید جاوید گردانیدن ● مؤبد ومخلد

ابد لکه دوندرمک

جاوید گردانیده ● خالد جاوید شونده ● خلود

ابد لکه دوندرلمش — ابدا اولیجی

جاویدی ● تأکید وتمهید استوار کردن

ابدلك — برک ایلمک

تأکد استوار شدن ● مؤکد ومتأکد ومتمهد

برک اولمق

استوار کننده ● مؤکد ومتأکد ومتمهد استوار

برک ایلیجی

شده ● اهانت واذلال خوار کردن ● استهانت

برک اولمش — خوار ایلمک

واستذلال خوار داشتن • هوان ومهانت •
خور دوتمق

ومذلت وحقارت خوری • ذلیل وحقیر خوار
خورلق — خور

مذل خوار کننده • اعزاز عزیز کردن • وارجمند
خور ایلیجی — عزیز ایلمک

کردن • عزت عزیزی • وارجمندی • عزیز نایافت
دخی عزتلو ایلمک — عزیزلک — دخی عزتلولک — بولنمامق

انواع واصناف واجناس وفنون وضروب •

واسالیب گونها • نوع وصنف وجنس وفن
درلولر

وضرب واسلوب یک گونه • تنوع وتفنن
بردرلو

گونه گونه

گونه گونه شدن • متنوع ومتفنن • فاعل
درلو درلو اولمق — درلو درلو اولیجی

عاطفت ورافت مهربانی • عواطف جمع • لطیفه
شفقتلولك — انك جمعی

نیکوکاری • لطایف جمع • صنیعت کردار نیك
ایو اشلولك — ایو اشلولکلر — ایو اش

صنایع جمع • مصادقت وصداقت • وموالات
ایو اشلر

وولا دوستی • مصافات ومخالصت دوستی
دوستلق

ویژه • مماذقت دوستی • ناویژه تغافل خویشتن را
اریك دوستلق — اری سز دوستلق

غافل ساختن • تقاعد از کاری نشستن •
کندوبی غافل دوزمك — اشدن اوتورمق

تكاسل كاهلی نمودن   كسلان كاهل   تهاون

كاهللك گوسترمك   كيرو وكاهل

وتوانی سستی كردن   تعلل بهانه كردن

سستلك ايلمك   بهانه ايلمك

تطاول كشيده شدن   وكردن كشی كردن

چكلمش اولمق   دفيوند يكيجلك ايلمك

تدارك وتلافی دريافتن   محنة وفتنة

الكمق

آزمودن   فتن فتنها   فتان فتنه انگيز

صنمق   فتنلر   فتنه قوبارجی

محن محنتها   شدايد ونوايب وشوايب وحوادث

محنتلر

ونكبات سختيهاء دوزكار   شدت ونكبت

دوزكار قتی لقلری

سختی   منكوب سختی رسيده   رزيت ومصيبت

قاتيلق   قتيلقی ارشمش

رنجی كه رسد   رزايا ومصايب جمع   نازله بلاء كه

اول ذلجدد كه ارشور   ارشن رنجلر

فروكرده   دها وكياست وفطنت   وتبانت

اول بلادر كه يوقرودن اشغه انه

وذكا وذهن زيركی   داهی وكيسن وفاطن

زيركلك

وفطين وتابن وذكی زيرك   دهاة واكياس زيركان

كيرو وزيرك   زيركلر

ملابست ومباشرت دركار شدن   ملابس

براش ايچنده اولمق

ومباشر فاعل   تصور صورت بستن

ايش ايچنده اولجی   صورت بغلمق

مُصَوِّر ومُتَصَوِّر فاعِل مُصَوَّر ومُتَصَوَّر
صورت بغلیجی

صورتِ بسته تأمّل وتدبّر وتفکّر اندیشه
بغلنمش صورت

کردن رَوِیّت وفکرت اندیشه رُؤیت
فکر ایلمك — اکیر وفکر

دیدار تنوّق وتأنّق نیك نظر کردن در چیزی
وبالغتق
کورمك — بر نسنه‌یه اینجه‌دن اینجه‌یه نظر ایلمك

ملاحظة بایك دکر نکرستن ملاحظ بایك
بویله بقشمق

دکر نکرنده ملاحظه بکوشهٔ چشم نظر کردن
بوبرینه بقیجی — کوز کوشه‌سیله نظر ایلمك

مرموق وملحوظ انچه بدبنکرند رخا ورخصت
اول نسنه‌در که اکا بقارلر

وخصب

وخصب فراخی عیش ونعمت جدب وقحط
دیرلك کینکلکی ذی نعمت کینکلکی

تنکی سال رخص ارزانی غلا کرانی رخیص
ییل طارلغی — اوجوزلق — قتلق

ارزان غالی کران غلیان جوشیدن نفاق
اوجوز — قیزلق — قینمق

ورواج روایی کار کساد ناروایی سعر
ایشوك کچکلکی — بکمزلك

نرخ اسعار جمع نفاق ومنافقت دورویی
نرخ — نرخلر

کردن علوّ وعلا وسموّ وسما وسنوّ
اکی یوزلولك ایلمك

وسنا ونموّ ونما وارتقا بلندی عالی وسامی
یوجه‌لك

وسانى ومنيف بلند اعلى واسمى واسنى بلندتر

يوجه يوجه راك

تنويه واشادت واعلا بيفراشتن اغرا وتحريض

يوجلتمك

وتحريش وتوريش بر اغاليدن استيحاش تاسه

قندرمق

كرفتن مستوحش فاعل ايحاش تاسه كردن

تاسه دوتمق تاسه دوبجى طاريلمك

موحش فاعل فشل بددلى شدن ذبول پژمرده

طاريلبجى يرمزكوكللو اولمق

شدن بها زيبايى بهى زيبا بهجت

صولمق كوكچكلك كوكچك

وصباحت وحسن نيك رويى سماجت وقبح

ايو يوزلولك

وقباحت زشتى سميج زشت تحسين

چركنلك چركين

نيكو كردن واحسنت كفتن تقبيح زشت كردن

ايولك ايلمك دخى ايو سيلمك چركين ايلمك

ملاحت نمكينى مليح نمكين اصغا وادعا

دوزلولق دوزلو

واستماع كوش داشتن استقصا واحتياط

قولاق دوتمق

واجتهاد جهد تمام كردن مستقصى ومجتهد

جهد تمام ايلمك

جهدى تمام كننده اغضا ومسامحة ومساهلة

جهد تمام ايليجى

اسان فرا كرفتن مضايقة تنك فرا كرفتن

كولكلكله اشعه دوتمق طارلغيله اشاغه دوتمق

مناقشت سخت فرا گرفتن در حساب ایجاب

حسابك ایچنده تفتیش ایله یوقوروتمق

واجب کردن حق انجا رهانیدن ابقا و محابا ازرم

حق واجب ایلمك — قورترمق

داشتن رسم نشان رسوم نشانها مجامله

حرمتلو دوتمق — نشانلو — کنه نشان

باکسی نیکویی نمودن ممارست واکوشیدن

کیمسه‌یه ایلك کوسترمك — دورشمك

معانات ومقاساة ومکابدة رنج چیزی کشیدن

نسنه‌نك زحمتن چکمك

مراقبة ازکسی ترسیدن وچشم داشتن رقیب

کیمسه‌دن قورقمق — دخی کوزدتمق

نگاهبان محافظت برچیزی نگاهبان بودن

صقلیجی — برنسنه‌نك اوزرینه کوزجی اولمق

وبنگه داشتن ان مداخلت درکاری شدن

دخی انی صقلمق — برایشك ایچنده اولمق

خوض در اب شدن وشراب شورانیدن ودر

صویه طلمق — دخی شرابی قریشدرمق

کاری شروع کردن خواض در اب شونده ودر کاری

دخی برایشك ایچنده اولمق — صویه طالیجی

شونده حکومت حکومات داوری جمع حاکم

دخی برایشك ایچنده اولیجی — قاضیلق — انوك جمعی

داور محاکمت باکسی بحاکم شدن منافسة

قاضی — کیمسه‌یله قاضیلی اولمق

رغبت کردن بچیزی مخاصمت باکسی خصومت

برنسنه‌یه رغبت ایلمك

کردن مکرمت وجلالت وعظمت بزرگی

کیمسه‌یله جنك ایلمك — اولولق

قضیّه حکم (حکم) قضایا جمع (آنک جمعی) ترفیه آسوده داشتن (دیکلندورمک)

رفاهة آسوده داشته (دیکلندورمش) رفاهیت آسودکی (دیکلنمکلک) لزوم

پیوسته شدن (اولشق اولمق) الزام لازم کردن (لازم ایلمک) ملازمت

والزام باکسی یا با چیزی پیوسته بودن (بر کمسنه ایله یا بر نسنه ایله اولاشق اولمق) التزام بر

خویشتن کرفتن (کندو اوزرینه دوتمق) تولیه بی خرد کردن (عقلسز ایلمک) وشیفته

کردانیدن (دخی حیران ایلمک) واله شیفته شونده (خیران اولیجی) حمق وحماقة

وبله وبلاهة وسفه وسفاهة نادان شدن (بلمز اولمق)

وکم

وکم خرد شدن (دخی عقلسز اولمق) وبد زبان شدن (دخی یرمزه دللو اولمق) احمق کم خرد (عقلسز)

اختزال پارهٔ چیزی از چیزی باز کردن (بر نسنه نوله پارسنی بر نسنه دن ایرمق) وببریدن (دخی کسمک)

وخشم کرفتن (دخی خشم دوتمق) انقراض بآخر رسیدن روزکار (روزکار آخره ایرشمک)

وسپری شدن (دخی تمام اولمق) منقرض بآخر رسیده (آخره ایرشمش) انقضا

بسر آمدن مدّت ووعده (مدت دخی وعده باشه کلمك) منقضی مدّة بسر آمده (باشه کلمش مدت)

تفجّع وتوجّع وتأسّف وتلهّف وتألّم اندوه خوردن (تاسه یمک)

ودردمندی نمودن (دخی بچاره لق کوسترمک) استکناف واستعلام

واستخبار ● واستطلاع ● خبر خواستن ● تفسیر

پیدا کردن ● استفسار ● تفسیر کردن ● خواستن

اعلام وابنا ● وانها ● واخبار ● خبر دادن ●

ایضاح ● واشراق ● روشن کردن ● وضوح ● ولوح

روشن شدن ● واضح ● ولایح ● روشن ● زاهر

تابنده ● مستقر ● ومقر ● قرارگاه ● مرکز ● ومسکن

ومنزل ● وموضع ● وموطن ● ومکان ● وحیز جایگاه ●

موطن

متوطن جای گیر ● مستوطن جای گیر خواهنده

مرتع ومرعی چراگاه ● مشبع جایی که آذ او آب زاید

ربیع بهار ● مربع جای بهاری ● استمرار واطراد

روان شدن ● مستمر ومطرد روان ● فیض رفتن

آب ● فایض آب روان ● امتداد کشیده شدن

ممدود وممتد چیزی کشیده ● ثمن بها

ثمین ونفیس وعزیز وعقیله قیمتی ● نفایس

وغرایب وعقایل چیزهاء نفیس عزم دل بر
نفیس نسنه‌لر

کاری نهادن عزایم عزیمتها عزیمت آهنك
کوکلی براغش اوزرینه قومق قصدلر قصد

ضمیر اندیشهٔ دل ضمایر ضمیرها ذخیره چیزی که
کوکل اندیشه‌سی کوکل اندیشه‌لری

نکاه ونهاده از برای نفقه ذخایر ذخیرها
اول نسنه که نفقه‌دن اوتری صقلنمش والیقونمش اوله ازقلر

ذخیر شکم بپیچیدن لوا ورایت علم الویه
قارن بورمق سنجاق

ورایات جمع تلقی واستقبال پیش واشدن
سنجاقلر الرو اولمق

التقا ولقا وملاقات کسی را دیدن وبچیزی
کمسنه‌یی کورمك

رسیدن ماضی کذشته مستقبل آینده
دکنی بونسنه‌یه ایرشمك کچمش کلجی

افق وقطر وکنف وطرف کنار آفاق واقطار
یقه

واکناف واطراف کنارها سلف کذشته خلف
یقه‌لر کچمش

بازمانده اسلاف کذشتکان اخلاف بازماندکان
کری قلمش کچمشلر کری قالمشلر

کان سالف وسابق پیش رفته سوالف
الرو کیدجی

وسوابق پیش رفتکان لاحق دررسیده
الرو کیدنلر ایرشیجی

لواحق دررسیدکان ملحق دررساننده
ایرشیجیلر ایرشدرجی

ملحق دررسانیده توالد وتناسل زه وزاد

ارشدرلمش

بدید امدن تسوق بازارجستن تشوق

دولدوش گلمك بازار استمك

ارزومندی تفرج فرج جستن تنزه حرمی

آرزومندلق اچقلق استمك

جستن نزهت ونزاهت حرمی انتفاع

شنلك استمك شنلك

منفعت گرفتن منتفع به اینچ از ومنفعت

اصیدونمق

کرنده ضیف مهمان شدن ضیافه مهمانی

اولدرکه اندن اصیدونلر قونق اولمق قونقلق

مضیف میزبان ضیاف مهماندار تنویش

قونقجی قونقدوتجی

نوید دادن منوش نوید دهنده تنوش

لقمه ویرمك لقمه ورجی

دست بمندیل پاك کردن تشویش شوریده کردن

الینی دستمال ایله سیلمك قرشق ایلمك

مشوش شوریده سبت ومسبت دشنام دادن

قرشدورجی سوكمك

عار وشین ووصمت عیب خجلت وخجالت

لکنه عیب

شرمساری خجل شرمسار خزایت دسوایی

اوتنمقلر اوتنمق دسوایلق

خزی دسوای غضاضت ونقیصت و

لکنه دسوای

منقصت ونقص کمی مربع ومعهد

اکسکلك

منزل آية وعلامه وامارة نشان آيات

كنه منزل — كنه نشان

وعلامات وامارات ومعالم ومراسم ودسوم

ورقوم واشراط وتباشير ودلايل وسمات

وآثار نشانها طلل ودمنه نشان سراى كهن

نشانلر — اسكى سراى نشانى

اطلال ودمن جمع ساحه وعرصه ومجبوحه

اسكى سراى نشانلرى

وعقوم ميان سراى فنا پيش سراى افنيه جمع

سراى اورتسى — سراى اوكى — انك جمعى

جناب كرداكرد سراى سده دركاه عتبه

سراى چوره سى — قپو اوكى

آستانه

آستانه محفل جاى انجمن محافل جمع تهيؤ

اشك — درنك يرى — انك جمعى

ساختن مهيا ساخته وآماده مهنى كوارنده

دزمك — دوزلمش — دخى كلمش — سكودجى

مهنا كواريده استعفا عفو خواستن

سكودلمش — عفو دلمك

احتما وحمية خويشتن را از طعام نكه داشتن

كندوى طعامدن صقلنمق دوتمق

اهتبال غنيمت كرفتن اقتضا خواستن

غنيمت دوتمق — دلمك

مقتضى خواهنده اشتكا وتشكى كله كردن

دليجى — شكايت ايلمك

مشتكى ومتشكى كله كننده شكايت كله

شكايت ايليجى — شكايت

استدعا والتماس درخواستن بتواضع اقتراح
الجقلق ايله دلمك

درخواستن بتحكم نقا ونقاوة ونظافة
تحكمله دلمك

وطهارة پاكی نقی ونظيف وطاهر پاك تهذيب
اريلق اری

وتنقيح وتنقيه پاكيزه كردن تهذب پاكيزه شدن
اريتمك اری اولمق

مهذب ومنقح ومنقه پاكيزه شده انشا از خويشتن
اری اولمش

چيزی كفتن منشی فاعل ارتجال وبداهه
كندودن نسنه سويلمك انوك فاعلی

وبديهه وفور واستعجال بی انديشه كفتن
فكرسز سويلمك

توقير

توقير واحترام حرمت داشتن توفير زيادت
حرمت دوتمق

كردن مال توفر حق كسی تمام كزاردن مهالك
مال زياده ايلمك كمسنك حقنی تمام اودمك

جايهاء هلاك مخاوف جايهای ترس مضايق
هلاك يرلری قورقو يرلری

جايهای تنك كل همه كليت همكی كم چند
طار يرلر دوكلی دوكليلك نجه

كميت چندی كيف چكونه كيفيت چكونكی
نجه لك نته نته لك

انزوا در كوشه نشستن منزوی فاعل
كوشه ده اوتورمق انوك فاعلی

تبرز بيرون آوردن واز اقران خود دركذشتن
ظاهر اولمق

بهنر پسندیده مبرز فاعل حراست ورعایت

انوک فاعلی — هنر ایله بکنلمش کچمک یولداشلرندن کندو دخی

وحیاطت وحمایت وصون وصیانت وحفظ

وضبط نگاه داشتن حارس وراعی وحابط

صقلیودوتمق

وحامی وصاون وحافظ وضابط نگاه دارنده

صقلیودوتجی

محروس ومحمی ومرعی ومصون ومحفوظ ومضبوط

نگاه داشته ثبات پایداری ثابت پایدار

صقلیودوتلمش — برکلک — برک

مثوبت پاداش نیک مثاب انک اورا ثواب دهند

ایو عوض — اول کمسندرکه اکا عوض ویررلر

مجازا

مجازات ومکافات پاداش دادن طلاب جوینده کان

عوض ویرمک — استیجیلر

طالب جوینده طلب جستن مطلوب جوسته

استیجی — استمک — استنلمش

تحری صواب جستن مطالبة بعنف چیزی

طغرو استمک

ازکسی خواستن اصرار وارتکاب برگناه پایدار

عنف ایله برکمسنه دن برنسنه استمک

کردن مصر ومرتکب فاعل هفوت گناه

کناه اوزرینه پایدارلق ایتمک — کناه اوزرینه پایدار اولیجی — رکنه کناه

هفوات جمع التجا وتحصن پناه گرفتن

انوک جمعی — صغنجه دوتمق

حصن وحرز وکنف وملجأ وملاذ ومعاذ

ومناص ومفزع پناگاه حصون واكناف
صغنجق ییر

جمع مكنوف در پناه گرفته وثيق ومنيع
انوكه جمعى — صغنجه دونلمش

وحصين محكم مناعت وحصانت محكمى
بركه — بركلك

مهرب ومفر گريزگاه مآثر ومناقب هنرها
قچاجق ییر — هنرلر

مأثرت ومنقبت هنر مثالب ومعاقب عيبها
كنه هنر — عيبلر

محاسن نيكوها مبرت نيكى مقابح زشتيها
ایولكلر — ایولك — چركينلر

مخازى وفضايح رسوايها مساوى برابر
رسوايلقلر — كنه برابر

مساوى

مساوى بديها مكارم ومعالى ومعالم بزرگواريها
یرمزلر — اولولقلر

مفاخر نازشها مصالح مصلحتها مناظم
نازلنشلر — مصلحتلر

پيوستگيها فتوت جوانمردى مروت وانسانيت
اولشقلقلر — یكتلك

مردمى حر آزادمرد حريت آزادمردى
ادملك — ازاده ار — ازادلق

احرار آزادگان حره زن آزاده بشير
ازادلر ارلر — ازاده عورتلر

مژده دهنده بشر وطلاقت گشاده رويى
مشتلقجى — اچق یوزلولك

بشاشت وهشاشت ونضرت ونضارت وطراوت

تازه رویی ظفر ونصرت وفوز پیروزی فتح
تازه یوزلولک — یینکنلک

کستادن فضیلت ومزیت افزونی فضایل
ایمنق — ارتوقلق

ومزایا جمع اخوت برادری اخ براذر
انک جمعی — قرنداشلق — قرنداش

ابوت پدری اب پدر امومت مادری
بابالق — بابا — انالق

ام مادر بنوت پسری ابن پسر مواخات
انا — اوغوللق — اوغول

واخا برادری کرفتن شباب جوانی
قرنداشلق دوتمق — یکتلک

عنفوان الشباب وریعان الشباب وشرخ الشباب

وریق

وریق الشباب اول جوانی شیخ پیر شیخوخت
یکتلک اولی — قوجه

پیری کهولت دوموی رشیق وراست قد
قوجالق — قیرغللق — طغرو بویلو

انحنا پشت دوتا شدن منحنی پشت دوتا شده
اوقاسی اکی قات اولمق — اکی قات اولمش اوقه

نجدت وشجاعت دلیری جسارت وتجاسر
بهادرلق

چیرکی کردن معاتبت عتاب کردن معاتب
یورکلولک ایلمک — عتاب ایلمک

انک اورا عتاب کنند معاقبت عقوبت کردن
اولدرکم اکا عتاب ایدرلر — اشکنجه ایلمک

معاقب انک اورا عقاب کنند متاب انک اورا
اولدرکم اکا عقاب ایدرلر

ثواب دهنده • اعقاب فرزندان از پس مادر و پدر

اولده کره اکا عوض ویرودلر • آتا دده آنا دده قالمش اوغوللر

مستأکله خورنده کان مال کسی بناحق • تحریم حرام

ناحق یره کمسنه‌نک مالن ییمک

کردن • ترجیح وتفضیل فضل نهادن

حرام ایلمک • ارتق قومق

رجحان افزونی • راجح افزون • تضریب وتخلیط

ارتوقلق • ارتوق

امیخته کردن • بحث کندن • وجست جوی کردن

قرشمش ایلمک • قزمق • دخی جستجو ایلمک

تفتیش وتفحص وتجسس جستجوی کردن

جستجو ایلمک

تشبیب یاد کردن • مقدمه پیش داشتن از بهر مقصود

اکمق • مقصود ایچون اوکدوتمق

نسیب

نسیب غزل گفتن • وگوهر نیك • مرثیه مدح مرده

غزل سویلمک • دخی ایو گوهرلو

گفتن • مراثی جمع • سخین گرم • تسخین

اولی مدحن ایتمک • آنک جمعی • ایسی

گرم کردن • مسخن گرم کننده • مسخنات

ایسی ایتمک • ایسی ایلیجی

گرمیها • بارد سرد • تبرید سرد کردن

ایسیلر • صووق • صووق ایلمک

مبرد سرد کننده • مبردات • سردیها

صووق ایلیجی • صووقلر

قید بستن • قود کشیدن • قاید کشنده

بغلمق • چکمك • چکیجی

وسرهنك • سوق راندن • سایق راننده

دخی چاوش • سورمک • سورجی

سایق ورائد پیش رو قتل کشتن اعتزا
ایلرو کیدجی دیلمک

وانتما وانتساب خویشتن را بکسی نسبت کردن
کندیی کیمسیه نسبت ایلمک

ضیق وحرج تنکی سعت ووسعت وفسحت
طارلق

وفضا فراخی وسیع وفسیح فراخ ازدحام
کنلک کنك

انبوهی کردن مشیت وارادت خواست انتعاش
غلبه‌لق ایلمک دلك

نیکوشدن حال حل کشادن عقد بستن
حالی اوولمق آچمق

بغلمق

عاقد فاعل انعقاد بسته شدن منعقد
انك فاعلی بغلو اولمق

فاعل

فاعل منعقد بر بسته شده خیبت ویأس
انوك فاعلی بغلو اولمش

وقنوط نومیدی آیس وخایب وقانط ومأ
ناامیدلق

یؤس نومید خسارت وخسران زیان کاری
ناامید زیان کارلق

خاسر زیان کار حبیب ومحبوب دوست داشته
زیان کار دوست دوتلمش

ممقوت ومبغوض وبغیض انك او را دشمن دارند
اول کمسنه که انکا دشمنلك دوتزلر

مهیب باهیبت مهابت ترس منصب مرتبه
هیبتلو قورقو مرتبه

مناصب جمع نصفت عدل منصف وعادل
مرتبه‌لر عدل

داد دهنده دول دولتها محتد وعنصر
دادوریجی — دولتلر

اصل پاك تقرّب وتوسّل نزدیكی جستن
آدمك اصلی — یقینلق — استمك

متقرّب ومتوسّل نزدیكی جوینده قربت
یقینلق استه‌یجی

ووسیلت نزدیكی قربات ووسایل جمع
یقینلق — آنك جمعی

تغلّب بدست فرو كرفتن وغلبه كردن
الن اشغه دوتمق — دخی غلبه ایلمك

متغلّب فاعل تربیت پروردن مربّی پرورنده
آنك فاعل — بسلمك — بسلیجی

ربیّت ومربّی پرورده عدّت واهبت
بسلنمش

ساز لشكر عدد واهب جمع اعداد ساختن
چری یراغی — آنك جمعی — دوزمك

معدّ ساخته استعداد بسیج كردن
دوزلمش — یراق ایلمك

مستعد فاعل عجب واعجاب خویشتن
آنوك فاعلی

بینی معجب خویشتن بین تعجّب شگفت
كندوی بكنمك — كندوی كورجی

داشتن مسارعت ومبادرت باكسی پیش دستی
عجب دوتمق

كردن وبشتاب رفتن مسارع ومبادر
كیمسنه ایله اوكدیجلك ایلمك — دخی ایودن كتمك

فاعل صلابت سختی خشونت درشتی
آنوك فاعلی — قتلق — ایریلك

لین ورفق ولطف نرمی مخاشنت درشتی

یومشقلق

کردن خشین درشت ملاینت نرمی کردن

ادی ملک ایلمک ادی یومشقلق ایلمک

صبابت واشتیاق وشوق ونزاع وتشوق

وتحنن وتعطش آرزومندی امنیت آرزو

شفقتلولک یعنی آرزو

جواز روایی کساد ناروایی خصال وخلال خصلتها

کچرلک کچمزلک

نیکو خصایل جمع تبهج وابتها وارتیاج

ایو خصلتلر انک جمعی

واستبشاد وبهجت ومسرت وسرور وحبور

وغبطت

وغبطت وفرح شادی مسرور شاد شدن

شنلک شاد اولمق

ضنت وشح وبخل بخیلی ضنین وشحیح

بخیللق

بخیل جرم وجریمت وجریرة وجنایت گناه

یعنی بخیل یعنی گناه

جرایم وجرایر وجنایات جمع اقالة درگذشتن

انک جمعی گناهدن گچمک

از گناه وباز شکافتن بیع تعریک وتفریک

دخی کرو بیعی بوزمق

مالش دادن تحمل بار برگرفتن تحامل بکسی

اوغمق یوک گوترمک

میل کردن در خصومت موافقت ووفاق

خصومتده کمسنه یه میل ایلمک

سازکاری مخالفة وخلاف ناسازکاری منافقت
دوزنلك — دوزنسزلك

ونفاق دورویی معادات وعداوت دشمنی
ایکی یوزلولك — دشمنلك

ولی دوست اولیا جمع عدو دشمن اعدا جمع
یکنه دوست — آنك جمعی — یکنه دشمن — آنك جمعی

مباهات بکسی نبرد کردن ونازیدن منازلة
کیمسه ایله جنك ایلمك — دخی نازلنمق

با کسی تیر انداختن بنبرد مرافعة قضیه
کیمسه ایله دشمنلك ایله اوق آتمق

بپادشاه یا بقاضی برداشتن سعایت ووشایت
قضیه‌یی پادشاه — یا قاضی‌یه آلتمك

غمازی ساعی وواشی غماز تبصبص وتملق
قوجیلق — قوجی

جابلوسی کردن متبصبص ومتملق جابلوسی
یلتقلنمقلق ایلمك — دلکولك

جلادة جلد شدن صرامت برانی بسالة سخت
بهادر اولمق — کسکینلك

دلیر شدن باسل مردانه شهامت تیز دلی
قتی بهادر اولمق — ار — تیز کوکللیلك

حصافت تمام خردی وقار وسکون ورزانت
تمام عاقل اولمق

آهستکی ووقور وساکن ورزین آهسته
ارقونلق — ارقن

دیانت وتدین دین داری کردن متدین
دین دارلق ایتمك

دین دار تمرد سرکشی کردن متمرد سرکش
دین دوتجی — باش چکجیلك ایلمك — باش چکجی

عنا رنج معاندت وعناد ستیزه کاری کردن
زحمت — اونکولك ایلمك

استیجاب واستحقاق سزاواری مستوجب
لایقلولق

ومستحق سزاوار اکتساب اندوختن مکتسب
لایق — قزنمق

اندوخته موروث میراث یافته محسوب
قزانلمش — میراث بولمش

انکاشته وشمار کرده تقصی ازدشواری
صانلمش — دخی صاغش ایلمش

بیرون آمدن متقصی فاعل تألف دل بدست
چتونلکدن طشره کلمك — آنك فاعلی

آوردن تألیف بهم آوردن مجاورت
کوکل اله کتورمك — برابر کتورمك

وجوار

وجوار همسایکی نقاوة بهترین چیزی
قونشلوق — برنسنه نوك ایکرکی

نقایة بدترین چیزی انعام چهارپاری اشراء
برنسنه نوك یرمزلغی — درت ایقلو

شب رفتن وشب بردن انعام واحسان نیکویی
کیجه یرین کتمك — دخی کیجه التمك

کردن اصطناع باکسی احسان کردن
ایولك ایلمك — کمسنیه ایولك ایلمك

وبرکزیدن اجتدا عطاخواستن استغاثت
دخی اوزون دلمك — بخشش دلمك

فریادخواستن اغاثت فریادرسیدن مغیث
مدد استمك — مدد ایرشمك

فریادرس مستغاث آنك فریاد ازوخواهند
مدد ایرشجی — اولکدکه اندن مدد دیلرلر

مراجعت ومعاودت وعودت بازگشتن اعادت

کرو دونمك

بازگردانیدن معید بازگرداننده مسامحه

کرو دوندرمك — کرو دوندرجی

باکسی کار سهل فرداشتن مسالمت ومصالحت

کمسه ایله اش قولاین دوتمق

بایکدیگر صلح کردن استقامت راست استادن

کمسه ایله بارشمق — طوغری طورمق

صایب راست نیابت بجای کسی استادن

طوغری — کمسه‌نك یرینه طورمق

التیام وانتظام واتساق فراهم آمدن کاد

اش یوریه کلمك

سلك وسمط ونظام ونظم رشته مروارید

انجو دزسی

فرقت

فرقت وهجر وهجران جدایی حرقت سوزش

ایرولق — کیونش

محرق سوزنده احراق سوختن حراق ومحرق

کیوبجی — کوینمك

سوخته متابعت کسی را پس روی کردن

کوینمش — کمسنك اردنجه کدجلك اتمك

متابعت باکسی یاری کردن ومتابعت کردن

کمسنیه یارلق اتمك — دخی متابعت ایتمك

مبایعت وبیعت باکسی بیع کردن وظیفه معروف

کمسه ایله صتی بازار اتمك — بللنمش

وظایف جمع موظف وظیفه کرده ادرار چیزی که

آنك جمعی — وظیفه اولمش

پیوسته رسد میاومه روز بروز چیزی رسیدن

اول نسنه‌درکه اولاسی ارشه — کون کون اوزره بر نسنه‌یه ارشمك

مشاهره ماه بماه چیزی رسیدن کلفت
ای ای برنسنه ارشمك

وصعوبت ومشقت دشواری سهولت ویسر
چتنلك

آسانی سهل ویسر ویسیر آسان تسهیل
كگزلك كگز

وتیسیر آسان کردن عسرت دشخواری عسر
كگز ایلمك چتنلك

وعسیر دشخوار تعسیر دشخوار کردن التفات
چتنك چتنك ایلمك

وانگریستن سلوت وتسلی بی غمی تسلیت تسلی
كوز يتمق قيغوسزلق

دادن متسلی بی غم تولیت عمل دادن مولی
تسلی ویرنك قيغوسز اش ویرمك

عمل

عمل دهنده مولی ومتولی عمل داده متولی
اش ویرجی اش ویرلمش

عمل گیرنده مولی آزاد کرده وآزاد کننده صناعت
اش طوتیجی آزاد ایلمش دخی آزاد ایدجی

وحرفت پیشه صنایع وحرف جمع محترف
صنعت انك جمعی

پیشور صانع دستکار صناع جمع رفعت
اشچی ال اشی صنعتلر

برتری ترفع وتفوق وتصدد برتری جستن
یوجه لك یوجه لك استمك

وحدت وحده تنهایی توحد وتفرد یکانگی
یالكزلق برلك

متوحد ومتفرد ومنفرد یکانه موعظت وعظه
بر

پند مواعظ وعظات جمع اتعاظ پند پذرفتن
اوکوت اوکوتلر اوکوتی قبول اتمک

متعظ پند پذیرنده عیادت بیمار پرسیدن
اوکوت قبول ادجی خسته صورمق

عاید فاعل عبادت پرستیدن عابد فاعل
خسته صورجی طپمق طاپجی

قوت نیرو حرب جنك صلح ومصلحت اشتی
کوج صواش

کردن عقب اخر خفت سبکی ثقلت
بارشقلق ایلمک صوك ییکنلك

گرانی خفیف سبک ثقیل ونقل گران
اغرلق ییکنی اغر

نقل بنه ودخت مسافر تخفیف سبک کردن
یوك یاب دخی مسافر اشیاسی ییکنی ایلمک

تثقیل

تثقیل گران کردن استخفاف سبک داشتن
اغر ایلمک ییکنی دوتمق

استثقال گران داشتن حط فرونهادن
اغر طوتمق اشاغه قومق

انحطاط فروافتادن نزول وحلول فروامدن
اشاغه دوشمک اشغه کلمک

تصحیح درست کردن صحت تندرستی
صاغ ایلمک صاغلق

اعتقاد دردل گرفتن معتقد فاعل تهمت
کوکلی اچنده دوتمق کوکل اچنده دوتجی

وشره وحرص حریصی نمودن منهوم وشره
حریصلک کسترمک

حریص کلت کندی کلیل کند حدت
ینه حریص کندلك کند

وثورت تیزی استخراج واستنباط برون

تیزلك

آوردن چیزی از خاطر مستخرج ومستنبط

نسنه‌یی خاطردن طشره کتورمك

فاعل مستخرج ومستنبط مفعول توبیخ

آنك فاعلی — خاطردن طشره چیقمش نسنه

وتعییر سرزنش کردن تعزیر ادب کردن

باشه قاقمق ایلمك — ادب ایلمك

انقیاد گردن نهادن منقاد گردن نهاده

بیون قومق — بیون قومش

تقلید کار در گردن کسی کردن تقلد در گردن

ایشی کیمسنك بوینینه ایلمك

خویش کردن کار مقلد ومتقلد کار در گردن

ایشی کندو بوینینه ایلمك — ایشی بوینی اوزره دوتجی

کیرند

کیرند اعتناق ومعانقه وعناق دست

در گردن یك دیگر کردن ربقه ریسمانی که در گردن

ال بر بیرینك بوینی اوزره قومق

کنند اعتداد وافتخار فخر کردن

بو ایپلدر که بوینه دقلر — نازلنمك

معتد ومفتخر فخر کننده تجدید نو کردن

نازلنجی — یکی ایلمك

مجدد نو کرده مجدد نو شده تجدد نو شدن

یکی ایلنجی — یکی اولمش — یکی اولمق

متجدد نو شونده اتحاد یکی شدن متحد یکی شده

یکی اولجی — بر اولمق — بر اولجی

ارشاد راه راست نمودن مرشد راه راست نماینده

طوغری یول کوسترمك — طوغری یول کوسترجی

ضلالت گمراهی ضلال گمراه طغیان ازحد
ازغونلق ازغون

گذشتن طاغی وباغی ازحد درگذاشته
حددن گچمک حددن گچیجی

استبداد واستقلال بخودی خود بکاری قیام

نمودن مستبد ومستقل فاعل اقرار واعتراف
کندو کندوزن براش اوزره دوردرگسترمک آنک فاعلی

بخستو آمدن مقر ومعترف بخستو آمده
اقراره کلمک اقراره کلجی

اعتراف بکف آب برگرفتن انکار جحود کردن
اوجیله صو بیقاردوتمق انکار ایلمک

وناشناختن منکر فاعل تولد بدید آمدن
دخی اکلامق آنک فاعلی

چیزی

چیزی ازچیزی متولد فاعل تغییر وتبدیل
برنسنه برنسنه دن اشکاره گلمک آنک فاعل

ازحال بگردانیدن مغیّر ازحال بگردانیده
حالدن دوندرمک حالدن دوندرجی

تغیّر وتبدّل بگشتن متغیّر ومتبدّل
حالدن دونمک

ازحال بگشته تکبّر ونخوه وتیه بزرگ منشی کردن
حالدن دونجی اولولق ایتمک

استکبار وتجبّر کردن کشی کردن تواضع فروتنی
بیون چکیجیلک ایتمک

کردن متواضع فاعل طیش سبکسار شدن
الچقلق ایتمک آنک فاعلی یینکجک اولمق

استحقار حقیر داشتن حقیر خوار بلادت
خورد وتمق خور

کندی بلید کند معاقدة ومعاهدة
کودن — کودنلك

بایك دیکر عهد کردن منظر دیدارکاه مخبر
بوبریله عهد ایلمك — سوز خبر ویرو

جای آزمایش تجربه آزمودن مذکور یادکرده
سنه یجك یر — سنمق — اکلمش

ناسی ومنسی فراموش کننده منسی فراموش کرده
اونودجی — اونودلمش

سهو ونسیان فراموش کردن اختصار وایجاز
اونتمق

کوتاه کردن سخن مختصر وموجز سخن کوتاه
سوزی قصه ایلمك — قصه سوز

اشباع تمام کفتن سخن مشبع تمام کوینده
سوزی تمام سویلمك — سوزی تمام سویلیجی

مشبع تما

مشبع تمام کفته اکثار واشهاب واطناب
تمام سویلنمش

بسیار کفتن ضجرت دل تنکی ضجر دل تنك
چوق سویلمك — کوکل طارلغی — طار کوکل

اضجار دل تنك کردن ابرام واملال ملول کردن
کوکل طار ایلمك — غصه لو ایلمك

سامت وملالت ملولی اعلال بیمار کردن
ملوللق — خسته ایلمك

اقتصار کوتاه کردن وبرچیزی فروایستادن
قصه ایلمك — دخی بر نسنه اوزرنده اشغه دورمق

قاصر ومقصر فروماند عذر ومعذرة پوزش
کرو قلیجی — عذر

اعتذار عذر خواستن تعذر دشوار شدن
عذر دلمك — چتن اولمق

متعذر دشوار انجاز راست کردن وعده
چتین — وعده راست ایلمک

ایجاز کوتاه کردن سخن اتحاف تحفه دادن
سوزی قصه ایلمک — ارمغان ویرمک

اسحاق کهنه شدن جامه ودور کردن
طون اسکی اولمق — دخی ایراق ایلمک

ایقان بی کمان شدن تحاشی بیکسو شدن
کمان سز اولمق — بر یکا اولمق

متحاشی بیکسو شده احکام وابرام واتقان
بر یکا اولجی

استوار کردن محکم ومتقن استوار کرده
برک ایلمک — برک ایلمش

مؤانست واستیناس انس کرفتن مأنوس
انس طتمق

انس

انس کرفته ایناس انس دادن انس غمکساری
انس طتمش — انس ویرمک — قیغو داشلق

مونس وانیس غمکسار اجتناب واحتراز
قیغو داش

وتجنب وتحرز پرهیزیدن از چیزی متجنب
بر نسنه‌دن صقنمجی

ومتحرز فاعل توقی وتحفظ وتحصن
آنک فاعل

وتصون خویشتن را نکاه داشتن تیقظ
کندویی صقلیو دوتمق

بیدار بودن در کارها متیقظ بیدار
انلر اچنده اویانق اولمق — اویانق

توزیع چیزی قسمت کردن بر مردم افراز جدا
ارنلر اوزره بر نسنه اولشدرمک

کردن نصیب مفروز ومفرز جدا کرده

حصه ایرو ایلمك — ایرو ایلمش

تمییز جدا کردن میان دو چیزی امتیاز وتمیز

ایکی نسنه‌نك اورته‌سن ایرومق

جدا شدن ممیز ومتمیز انك نیك را ازبد

ایروا ولمق

جدا کند ممتاز ومتمیز انك از اقران خود

اول کمسه‌دکه ایو بیی براقوددن اییرن

جدا باشد بصفة پسندیده استناد

اول کمسه‌دکه کندو اقرانندن ایروا وله بکنلش نشان ایله

پشت وا دادن مستند پشت وا گذاشته

سویکنمك — سویکنجی

قاصد از راه اینده اقتصاد میانه رفتن

بولدن کلجی — اورته‌یه کتمك

اعتضاد

اعتضاد نیرو گرفتن بچیزی معاضد نیرو

قوت دوتمق برنسنه ایله

دهنده اخیار وخیار نیکان اشرار وشرار

قوت ویرجی — ایولر

بدان خیر بسیار خیر شریر بسیار شر

یوامزلر — خیرچی — شرجی

احبار دانشمندان انتشار پراکنده شدن

دانشمندلر — طاغلمش اولمق

منتشر پراکنده خبث خبیثی حث برافژولیدن

طاغلمش — چرکینلك

بر کاری حاث برافژولنده موجود هست

اشه اوزره قندرمق — قندرجی — وار

ویافته معدوم نیست ونایافته مفقود

دخی بولنمش — یوق — دخی بولنمش

کم شده مقصود کم کرده و باز داشته
یاوی قلنمش اکسک اولمش دخی کرو دوتلمش

مقبول و مبرور پذیرفته مردود رد کرده
قبول اولنمش سورلمش

مشکور شکر کرده ختن و ختان و اختتان
شکر اولنمش

و تطهیر ختنه کردن امتنان نعمت دادن
سنت ایلمک نعمت ویرمک

و منت بر نهادن فرض انچه اورا حق واجب
دخی منت قومق

کرد سنة روش پیغامبر نافله
اول نسنه که حق تعالی انی واجب ایلدی پیغامبر کدشی

نا واجب شده کردن چیزی کسی تطوع چیزی که
واجب اولمدوغی نسنه‌یی بر کمسه ایلمک

نه فریضه

نه فریضه باشد و نه سنت بجای آوردن ارتداد
بو نسنه که نه فرض اوله و نه سنت اوله یرینه کتورمک

از دین برگشتن مرتد از دین برگشته
دیندن دونمک دیندن دونمش

صبر و عزا شکیبایی جزع و تضرع و هلع
صبرلق

و ابتهال زاری کردن فزع ترسیدن و
زاریلک ایلمک قورقمق

بفریاد رسیدن اضطراد. بیچارگی مضطر
دخی فریاده ارشمک بیچاره‌لق

بیچاره اخلال خلل در آوردن اختلال
چاره سز خلل کتورمک

بخلل شدن کار عوایق و موانع بازدارندگان
اشی خلله وارمق کرو دوتیجیلر

عوق باز کذاشتن جدّ کوشیدن و پوشیدن

کرو قومق — دوروشمق — دکی اورتمک

تحریر وکتابت نبشتن محرّر وکاتب نویسنده

یازمق — یازجی

محرّر ومکتوب نبشته تحریر ازاد کردن وقوف

یازلمش — ازاد ایلمک

وحدس واقف شدن حس دریافتن چیزی

بلمک — القلمق — برنسنه‌یی

محسوس دریافته حاسه انچه بدو چیزی

الکلنمش

دریابند حواس جمع وان پنجست سمع

اول نسنه که انک ایله برنسنه الینه‌لر — انک جمعی — حواسی بشدر

شنیدن وبصر دیدن وشم بوییدن

اشتمک — کورمک — قوقمق

وذوق

وذوق چشیدن ولمس بسودن قنوط

طتمق — یاپشمق

ویاس نومید شدن عیش زیستن نیکو

امیدسز اولمق — ایو دیرلمق

تعیش بحیله زندگانی کردن امتناع باز

حیله ایله دیرلک ایلمک

ایستادن ممتنع باز ایستاینده منع باز

کرو دورمق — کری دورجی

داشتن مانع فاعل اراحت دور کردن

کری دوتمق — انک فاعلی — اراغ ایلمک

منیف بلند انافه بلند شدن سماطین

یوجه — یوجه اولمق

دوصف غلامان از دو جانب جمهور جماعت

ایکی صف اوغلنلر ایکی جانبدن

بسیار ضم وجمع وتألیف کرد کردن
چوق جماعت — آنک جمعی — جمع ایلمک

انضمام واجتماع کرد آمدن تفریق وتفرقه
دیرلی کلمک

پراکنده کردن افتراق وتفرّق پراکنده شدن
طغتمق — طغلمش اولمق

قریع گزیده قارع کوبنده قرع کوفتن فرید
اصیرجی — دوکجی — دوکمک

ووحید یگانه ایلاع حریص کردن ولوع حریص
بر — حریص ایلمک

شدن مولع حریص کننده وجع ووصب
حریص اولمق — حریص ادجی

والم درد اوجاع واوصاب والام جمع
اغری — انوک جمعی

فجیع

فجیع ووجیع ومولم دردناک فظیع هولناک
دردلو — قورقلو

سابغ تمام سوابغ جمع سبوغ فراخ شدن
کنک تمام — آنک جمعی — کینک اولمق

سائغ گوارنده بلوغ ووصول رسیدن
سکرجی — ارشمک

ابلاغ وتبلیغ وایصال رسانیدن مبلغ
ارشدرمق

وموصل در رساننده فیصل بیکسو شدن
ارشدیجی — بر یکا اولمق

ورود آمدن وارد آینده ایراد آوردن
کلمک — کلجی — کتورمک

صدر وصدور بازگشتن صادر فاعل
کرودونمک — کرودونجی

اضداد باز کرد انیدن افطار روزه بکشادن
کوپی دوندرمک — اوروج اچمق

مرود کذاشتن اقلال واعسار واملاق درویش
کچمک

شدن مقل ومعسر ومملق درویش غنا
یقسول اولمق — یخسول

وثروت توانکری اقتدار توانا شدن عشرت
کوچی یتر لک — کوچی یتر اولمق

تنک دستی بساد فراخ دستی خلف فرزند نیک
ال طارلغی — ال کیکلغی — ایو اوغول

خلف وناخلف فرزند بد خلافه بجای کسی
یرمز اوغول

استادن که پیش از او بوده باشد تصلف
بر کمسنک یرینه که اندن اوکوده بولنمش اوله — طورمق

وصلف

وصلف لاف زدن فهم وتفهم دریافتن سخن
لاف اورمق — سوزی انکلمق

تفهیم دریا بانیدن استفهام مفهوم کرد خواستن
انکلتمق — انکلمق استمک

مفهم دریا بانیده مفهوم دریافته معلوم
انکلدجی — انکلنمش

دانسته درایت دانستن درایات جمع موهوم
بلنمش — بلمک — بلمکلر

ومظنون پنداشته مضمون میانه سخن
صنلمش — سوز اورتسی

ونامه فحوی معنای سخن تخمین وتظنین بگمان
دخی نامه اورتسی — سوز معناسی

گفتن سخن اشراق روشن کردن اطلاع
سوزی صنو ایله سویلمک — روشن ایلمک

وأشراف ومشارفت دیده ورشدن مشرف دیده ور شده

كورر اولمق — كورر اولجى

تكليف بستم بركارى داشتن تكلف وتجسم

كوجيله اشى اوزرنه دوتمق

رنج برخود كرفتن تأسف وتلهف اندوه خوردن

زحمت كندو اوزرنه دوتمق — غصه يمك

تحسر حسرت خوردن اجبار واكراه بستم بركارى

حسرت يمك

داشتن جبر كسى را بستم بركارى داشتن

كوجيله اشى اوزرنه دوتمق — كسيى كوجيله اشى اوزرنه دوتمق

كسوف كرفتن آفتاب خسوف كرفتن ماه صرف

كونش دوتلمسى — آى دوتلمسى

بكردانيدن صارف بكرداننده مصروف كردانيده

دوندورمك — دوندورجى — دوندورلمش

تعطف

تعطف مهربانى كردن استعطاف مهربانى خواستن

شفقتلولك ايلمك — شفقتلولق استمك

ملك پادشاه ملوك جمع مالك خداوندى چيزى

پادشاه — آنك جمعى

شدن ملاك جمع ملك معروف املاك جمع

بر نسنه ايسى اولمق — آنك جمعى — بلنمش — آنك جمعى

ملك ومملكت پادشاهى ممالك جمع تملك

پادشاهلق — آنك جمعى

خداوند چيزى شدن تمليك مالك كردانيدن

بر نسنه ايسى اولمق — ملك اكا دوندورمك

عبوديت ورقية بندكى عبد وقن ورق

قوللق

ورقيق ومملوك بنده عتيق كهن عتق

قول — اسكى

وعتاق ازادی اعتاق ازاد کردن معتق ازاد
ازادلق — ازاد ایلمك

کننده معتق ازاد کرده محق باحق
ازاد اجی — ازاد ایلنمش — حقلو

مبطل باطل کننده نطق سخن کفتن اتفاق
باطل ادجی — سوز سویلمك

واجتماع بایك دکر متفق شدن متفق ومجتمع
بر بریله دوزلك ایتمك

خلقت وفطرت افرینش مصافحه دست یك دکر
یرادلش

کرفتن بوقت سلام تقبیل واستلام
سلام وقتنده بر برینوك الن دوتمق

ولثم بوسه دادن سبق وسبقت پیشی کرفتن
اوپمك — الکرتمك

تعلق

تعلق وتشبث وتمسك واستمساك وامتساك

واعتصام واشتباك جنك در زدن متعلق
ال اورمق

ومتشبث ومتمسك ومعتصم جنك زننده
ال اوروجی
معتصم

انك اورا جنك در زنند اطلاق رها کردن از بند
اولدکه اکا ال اوررلر — بغدن چقلی ویرمك

مطلق از بند رها کرده اغلاق در بربستن
بغدن چقلی ویرلمش — قپو بغلمق

مغلق در بسته تقصیر وتفریط تقصیری کردن
بغلنمش قپو — اکسکلك ایلمك

افراط از حد در کذرانیدن مفرط از حد
حددن کچمك

درگذراینده مفرط ومفروط ازحد درگذشته
حددن کچورجی حددن کچمش

تبریح وایذا رنجیدن کسی را مؤذی رنجاننده
کمسنه انجتمک انجدجی

حظ ونصیب وحصه وقسط وقسم وکفل

بهره محظوظ بهرمند کرده محروم بی نصیب
اولوج اولوج ایلنمش نصیبسز

مقسوم قسمت کرده متاع قسمت ناکرده بیع
اولشلمش اولشلمامش

فروختن نقض وفسخ بازشکافتن بیع
صتمق صتوی وعهدی واشی کرو بوزمق

وعهد وکار ومانند آن انتقاض وانفساخ
دخی آکا بکزرلر

بازشکافتن

بازشکافته شدن تفویض کار را بکسی واگذشتن
کرو بوزلمش اولمق کمسنیه اش قیمرلمق

مفوض واگذشته تمتع واستمتاع برخورداری
اصمرلنمش

گرفتن متمتع ومستمتع برخوردار
برخوردارلق دوتمق

گرفته امتاع وتمتیع برخورداری دادن
برخوردارلق دوتجی برخوردارلق ویرمک

خوض وشروع درکاری شدن سخط
براشه اچنده اولمق

وغیظ وغضب خشم گرفتن اغتیاظ
قیقرمق دوتمق

واغتضاب درخشم شدن مغتاظ ومغضوب
خشم اچنده اولمق

در خشم شده تبع واتباع واشباع وتابعون
خشم ایچنده اولمش

وتابعین پس روان متبوع آنکه پس او روند
اردنجه گیدجیلر — اول کمسنه درکه آنک اردنجه گیدرلر

اتباع ومتابعت وتتبع پس روی کردن شیعه
اردنجه گیدجیلک ایلمک

گروه اشیاع جمع عدل وانصاف ومعدلت
بولک — بولکلر

داد عادل ومنصف دادگر انتصاف داد
پند داد — دادورجی

ستدن ظلم وجور وحیف وعدوان بی دادی
داد المق — دادسزلق

ظالم وجایر فاعل تظلم از ستم نالیدن
دادسزلق ادجی — گوجدن اکلمق

متظلم

متظلم از ستم نالنده وسع وجهد ومجهود
گوجدن اکلیجی

ومقدور وامکان ومکنت وطاقت

توانایی قادر توانا جزم وحسم وقطع وبت
گوجی یترلق — گوجی یتر

بریدن انحسام وانقطاع بریده شدن
کسمک — کسلمش اولمق

منقطع ومنحسم بریده قطیعت بریدن از رحم
کسلمجی — رحمدن کسلمک

توقیع نشان پادشاه تعویل اعتماد کردن
پادشاه نشانی — سیکنمک

انتقام کینه کشیدن منتقم کینه کشنده
کین چکمک — کین چکجی

وضيع فرومايه شريف بزرك مايه تدنق وتأنق

الچق اصللو — اولو اصللو

خرد نكرستن متدنق ومتأنق فاعل

اوشنجوق بقمق — اوشاجوق بقيجي

تبذير واسراف بى اندازه خرج كردن مبذر

اوران سز خرج ايلمك

ومسرف فاعل استغراق همه دا رسيدن

اوران سز خرج ادجي — دوكليه ارشمك

مستغرق فاعل مستغرق مفعول تعرف

دوكليه ارشيجي — دوكليه ارشلمش

پرسيدن احوال كسى تعريف وتشهير شناسا كردن

كمسنك حالن صورمق — بللو ايلمك

تلف وتهلكه وهلاك هلاكى متلف ومهلك

هلاكلك

هلاك كننده متلف ومهلك هلاك شده

هلاك ادجي — هلاك اولمش

اتلاف واهلاك واستهلاك هلاك كردن

هلاك ايلمك

مستهلك هلاك كرده حذر پرهيز كردن

هلاك ايليجي — يغلنمق

حزم بيدار بودن دركار عزم وقصد كردن

اشلرنده اويانق اولمق — قصد ايلمك

غمر وغفلت وغره ناهشيارى امهال

ايقسزلق

وانظار وتأجيل زمان دادن اغفال واهمال

زمان ويرمك

فروكذاشتن نفل ومهمل فروكذاشته

اشغه قومق — اشغه كچمش

اقبال روی بچیزی آوردن اعراض وادبار
یوزن بر نسنه یه کتورمک

روی بگردانیدن اضافت جسبانیدن
یوزن دوندرمک قوشمق

مضیف جسباننده مضاف جسبانیده
قوشیجی قوشلمش

استیصال واصطلام ازبن برکندن مستأصل
دبندن قوپرمق

ازبن برکنده نمو افزاییدن نامی افزاینده
دبندن قوپمش ارتمق ارتجی

جماد هرچه نیفزاید عناصر چهار طبع
هر نسنه که ارتمز دورت طبیعت

وانچیست نار آتش ریح باد ما آب
اول نه دور اود یل صو

تراب خاک عنصر یکی ازان حرارت گرمی
طپراق انلردن بری اسی لک

برودت سردی رطوبت تری یبوست خشکی
صوقلق یاشلق قوریلق

یابس خشک رطب تر حلاوت شیرینی مرارت
قوری یاش طتلولق

تلخی حلو شیرین مر تلخ حرافت وحذاقت
اجیلق طتلو اجی

تیزی حریف تیز بشاعت ناخوشی
تیزلک کنه تیز خوش دکللک

بشع ناخوش حموضت ترشی حامض ترش
خوشره کل اکشیلک اکشی

مالح شور خناق کلوگیر طبع وطبیعة
طوزلو بوغودوجی

وغريزت سرشت مردم مزاج وخلط آميزش

آدمك يوغوريشي قرشمق

امزجه واخلاط جمع تركيب آميختن

قرشقلر قرشمق

ترتيب از پس يكديگر نهادن مبنيت نهاد مردم

بر برينك اردينجه قومق كيشينك بنيادي

سيادت وسودت مهتري سيد مهتر

اولولق اولو

سادات مهتران دفع ومنع باز داشتن

اولولر كرو دوتمق

دافع ومانع باز دارنده اندفاع باز داشته شدن

كرو دوتجي كرو دوتلمش اولمق

مندفع فاعل مندفع مفعول خدع وخداع

آنك فاعلى كرو دوتلمش

وخديعت فريفتن خادع فريبنده انف

الدامق الداييجي

واستنكاف ننگ داشتن غوايل وضغاين

عارلنمق

كينها غايله وضغينه وبغض وحقد

كينه لر

وتره كينه مجاعت وجوع گرسنگى

اجلق

جوعان گرسنه شبع سيري شبعان سير

اج طوقلق طوق

مبالات واكتراث باك داشتن مهادت

وحذاقت استادي دركار ماهر وحاذق

ايشه اچنده استادلق

اُسْتاد وقت هنگام اوقات وقتها اَوْقات
(كنه اُستاد — وقت — وقتلر)

قوتها قوة زاد قوة نيرو قوى قوتها
(ازقلر — ازق — ركنه قوت — قوتلر)

قوى نيرومند ترويج رايج كردن نهج ومنهج
(قوتلو — نهج ايلمك)

ومنهاج وسنن ومحجة وطريق وسبيل و

صراط وزراط وجاده ومسلك راه مناهج
(يول)

ومسالك جمع اسعاف وانجاح رواكردن حاجت
(يوللر — حاجت روا ايلمك)

نجاح ونجح روايى حاجت ادب ومادبه حاجت
(حاجت روالغى — ركنه حاجت)

مادب جمع سانح كاد مبارك سوانح جمع
(حاجتلر — مبارك ايش — مبارك ايشلر)

تهنية مبارك كردن استحواذ واستيلا
(مبارك ايلمك)

دست يافتن مستحوذ ومستولى فاعل روح
(ال بولمق غالب اولمق — زبون — انك فاعلى)

جان وفرشته ارواح جانها شبح كالبد اشباح
(ركنه جان — دخى فرشته — جانلر — ادم قالبى)

كالبدها قدح وطعن بد كفتن وعيب كردن
(ادم قالبلرى — يرمن سيلمك — دخى عيب ايلمك)

ملاعبت وممازحت مزاح كردن تاريخ پيدا
(كلكل ايلمك)

كردن وقت مورخ وقت پيدا كننده
(وقت بللو ايلمك — وقت بللو ادجى)

ومادبه

مورّخ وقت پیدا کرده استعداد پسیج
بللو ایلنمش وقت

کردن کار مستعد فاعل جدّ بخت وبزرگی
ایش یرقلمق آنک فاعلی کنز بخت دخی اولولق

مجدود نیک بخت شقی ومخذول بد بخت
ایو بختلو یوز بختا

اعتیاد وتعوّد خو کردن معتاد خوی کرده
خو ایلمک خو ایلنمش

حبس باز داشتن محبوس باز داشته رکاکت
کرو دوتمق کرو دوتلمش

سست رایی رکیک سست رای خول وخدم
سست فکرلک سست فکر

وحشم وحاشیه خدمتکاران تجمّل نیکو نمودن حال
خدمتکارلر ایو حال گسترمک

متحمّل فاعل تفأّل فال نیک زدن شمائل و
آنک فاعل ایو فال اورمق

خصائل خوی های نیکو ممکن بودنی امکان
ایو خولر اولمقلق

بودن مستحیل نابودنی استحالت نابودن
اولمق اولمموق لق اولمموق

احالت حواله کردن احتیال حواله پذیرفتن
حواله ایلمک حواله قبول ایلمک

وحیله کردن محیل حواله کننده محتال حواله
دخی حیله ایلمک حواله ایدجی

پذیرنده وحیله کننده محال علیه آنک بروی
حواله قبول ایدجی دخی حیله ایدجی

حواله کنند رهن گرو کردن راهن گرو کننده
اولدرکه آنک اوزرینه حواله اولنور دوتو ایلمک دوتو ایلیجی

مرهون کرو کرده ارتهال بکرو ستدن مرتهن

دوتو اولنمش دوتیه المق

بکرو ستاننده اجاره ومواجر موجر واجر

دوتیه الجی کریه ویرمک

ومواجر بمزد دهنده مستاجر واجیر بمزد کیرنده

کریه ویرجی کریه الجی

مستاجر انچه اورا بمزد دارند اجر واجرة مزد

اول نسنه درکه انی کریه ویررلر کری

استجاره بمزد ستدن ادعا دعوی کردن مدعی

کریه المق دعوی ایلمک

دعوی کننده مدعی علیه انک بروی دعوی کنند

دعوی ایدجی اول کمسه درکه انک اوزرینه دعوی اولنور

شاهد گواه شهود جمع مشهود له انک برای

طانق طانقلر

او گواهی دهند مشهود علیه انک بروی گواهی

اول کمسه درکه انک ایچون طانق ویررلر

دهند مشار الیه انک با و اشارت کنند

اول کمسه درکه انک اوزرینه طانق ویررلر اول کمسه درکه اکا اشارت ایدرلر

مرادٌ علیه انک درکار بروی رجوع کنند ایعاد

اول کمسه درکه اشی اچیند انک اوزرینه رجوع ایدرلر

تهدید کردن حایل وحاجز بازدارنده میان

قورقوتمق

دو چیزی اختبار وامتحان وسبر آزمودن

اکی نسنه اراسینی کودوجی صنمق

خبرة وتجربه آزمایش بخترخامیدن کفالت

صنندیش صلنمق

وضمان پایندانی تکفل پذیرفتکاری قبول

بیونلق قبول اتمک

وتقبل پذیرفتن تقبیل بوسه دادن قال
قبول ایتمک اوپمک

وقیل گفت وگوی قول ومقالت گفتار
سوز دیمکلک سوز

مقالات جمع تقلیل اندک کردن تکثیر
سوزلر از ایلمک

بسیار کردن قلت اندکی قلیل اندک کثرت
چوق ایلمک ازلق از

وغزارت کثیر وغزیر بسیار افترا وافتعال
بسیارلی چوقلق چوق

دروغ فا یافتن مماثلت ومشابهت ومشاکلت
یلان بولمق

مانستن بچیزی اماثل واخایر برگزیدگان
بر نسنه یه بکزمک اوروندلنلر

اکابر بزرگان اصاغر کهتران افاضل
اولولر کیچیلر

مهتران جبابره گردن کشان اکاسره پادشاهان
اولولر بیون چکیجیلر عجم پادشاهلری

پادش کسری یکی قیاصره پادشاهان روم
بری روم پادشاهلری

قیصر یکی عمالقه پادشاهان مصر عمالق یکی
بری مصر پادشاهلری بری

فغافره پادشاهان چین فغفور یکی منازل ومراحل
چین پادشاهلری بری

منزلها منزله ومرحله یکی حصول حاصل شدن
منزللر بری حاصل اولمق

محصول حاصل شده تحصیل حاصل کردن محصل
حاصل اولمش حاصل ایلمک

حاصل کنندە محصّل حاصل کردە استعمال

حاصل ایلیجی حاصل ایلمش

بکار داشتن مستعمل بکار داشته عامل کاردار

ایش دوتمق ایش دوتمش ایشجی

عمّال کارداران معیل بسیار عیال عائل درویش

ایشجیلر چوق عیال یوقسول

عیلت درویشی ضیاع وعقار دیه وزمین

یوخسوللق کوی دخی یر

مستغل انچه از وغلّه دارند اشتغال مشغول شدن

اول ذکر اولنان غله دوتنلر مشغول اولمق

اشغال شغلها بزرك جلا پاك کردن جلا

ابو شغللر ادی ایلمك

آواره شدن از وطن معظمات امور کارهاء بزرك

وطنندن آواره اولمق اولو ایشلر

عطلت

عطلت بیکاری معطّل بیکار عزل وعزلت و

ایشسزلك ایشسز

اعتزال بیکسو شدن معزول بیکسو شده

بر یکا اولمق بر یکا اولمش

دواعی چیزهای که بر کاری خوانند داعیه یکی

اول نسنه لر ذکر اولنانی بر ایشه اوقورلر انك بری

رجا امید داشتن مرجو ومرجی امید داشته

انك بری امید دوتمق امید دوتلمش

وانك امید بدو دارند مقدمة الجیش پیش

دخی اول ذکر اولنانه اوزرینه امید دوتارلر

اهنك لشکر ساقه باز پسینان لشکر قلب

چرینك اوکی چرینك آردی

میان لشکر وسیم ناسره ودل ومنزل قمر

چرینك اورتسی دخی کچمز آقچه دخی کوکل دخی آی منزلی

میمنه راست لشکر میسره چپ لشکر جناح قومی
لشکر صاغی　لشکر صولی

از پس لشکر باشد جناحان دو جانب لشکر خمیس
بر قومه دکه چریک صوکنده اولورلر　لشکرک ایکی یانی

آن لشکر که پنج رکن داده استلام و تسلیم و امتثال
اول لشکردر که بش رکنی دوترلر

کردن نهادن تقویم قیمت نهادن و راست کردن
بیون قومق　قیمت قومق　دخی طوغرو ایلمک

مقوم فاعل مقوم مفعول مقاومت با کسی برابری
آنک فاعلی　قیمت قونلمش

کردن انتقال و ارتحال از جای بجای شدن
کیمسه ایله برابرلک ایلمک　بر یردن بر یره کتمک

منتقل و مرتحل فاعل اتمام تمام کردن دین و قرض
بر یردن بر یره کدیجی　تمام ایلمک

وام

وام دیون و قروض جمع مهلت و امهال و تاجیل
بورج　بورجلر

زمان دادن مؤجل و ممهل زمان داده حال
زمان ویرمک　اراقی ویرلمش

آنچه بی مهلت باشد معجل بی مهلت منجم ستاد
اول دکه مهلتسز اوله　مهلتسز

شناس منجم آن وام که بچند باز گذارند انعام
یلدز بلیجی　اول بورجدر که بچه کره اودیه لر

و احسان نیکویی کردن تنعم بناز زیستن
ایولک ایلمک　حضور ایله دیرلمک

طعمه خورش انعام چهارپایان اختیال کردن
ییجک　دورت ایاقلولر

کشی کردن خیلا کردن کشتان محاولت
بیون چکیجلک ایلمک　بیون چکیجلر

وتحری طلب كردن تأنی وأناءة درنك كردن

اِستمك اكلنمك

متأنی درنك كننده تعنت زلت جستن

اكلنجی خورلق استمك

تعند بستیزه سخن گفتن تعهد تیمار داشتن

اونكولك ايله سوز سويلمك تيمار دوتمق

تفقد واجستن كم شده امن امینی امین استوار

ايتك استمك امينلك بترك

مؤتمن آنك بروی امین باشد مستأمن امان

اولدر كه انكا اوزره امين اوله

خواهنده مستجیر زینهار خواهنده مجیر

زنهار دليجی امان ديليجی

زینهار دهنده اللكن كندی زبان در سخن

زنهار ورجی سوزده دل بغلمق

لكنت

لكنت بستگی زبان استحسان نیكو شمردن

دل بغلولغی ايو صيمق

مستحسن نیكو شمرنده مستحسن نیكو شمرده

ايو صايجی ايو صايلمش

غبن فریفتن در بیع وشرا مغبون فریفته وزن

صتوده بازارده الدتمق الدنمش

سنجیدن وزان سنجنده موزون سنجیده

طارتمق طارتجی طارتلمش

موازنه برابری كردن كیل پیمودن مكیل

برابرلك ايلمك اولچمك

پیموده عد شمردن معدود شمرده استیذان

اولچلمش صيمق صايلمش

دستوری خواستن اذن دستوری دادن مأذون

دستور دلمك دستور ويرمك

دستوری داده تكوین وایجاد هست كردن
دستور ویرلمش وار ایلمك

مكون وموجد هست كننده كبوت سبز امدن
واردیجی

ستود نبوت واجستن شمشیر از زخم
طوار باشی اوزرینه كلمك قلج زخمندن صچرامق

هفوت خطا كردن مخاصمت ومكاوحت
خطا ایلمك

ومكاشحت ومكاشفت خصومت كردن
خصومت ایلمك

مداهنت دو روی كردن وخوری وسستی
ایكی یوزلولك ایلمك

كردن دردین مرزوق روزمند
دین اچنده خوارلق سستلك ایلمك ارزقلو

رزق روزی دارزق ورزاق روزی دهنده
ارزق رزق ویریجی

محروم بی روزی مرحوم سزای بخشایش رحمت
ارزقسز اسیركنلمش

ومرحمت بخشودن راحم ورحیم بخشاینده
اسیركمك اسیركیجی

رحما جمع برهان وحجت وبینه گواه
اسیركیجیلر طانق

براهین وحجج وبینات جمع مكابر چیز یراكه
طانقلر

دانندان كار كردن مكابر فاعل تجلد جلدی
بلدوكی نسنیه انكار ایلمك انكار فاعل

نمودن انكماش كار را بساختن تواری پنهان
جهد ایلك كوسترمك ایش دوزمك

شدن متواری فاعل کن پنهان داشتن
گزلو اولمق آنك فاعلی گزلو دوتمق

مکنون پنهان داشته دعة ورفاهیت خوش
گزلو دوتلمش

عیش تقریر قرار کردن تنفر وتنفّر نفرت
ایو درلك قرار ایلمك

کردن طبع از چیزی متنفر ومتنفّر فاعل
طبیعت بر نسنه دن اورکمك اورکجی

نکایت رنج سخت بدشمن رسانیدن منوط اویخته
دشمنه قتی رنج ارشدرمك اصلمش

مربوط بازبسته ربط بستن رابط فاعل
بغلنمش بغلمق بغلیجی

نمط ومنوال وقاعده ومثال دستی گاه
ال یری

مطعوم

مطعوم ومأکول خوردنی مطاعم ومآکل جمع
یینلمش یینلمشلر

طعم واکل خوردن طاعم واکل خورنده مطعم
ییمك ییجی

ومأکل جای خوردنی ملبوس پوشیدنی
ییجك یر کیلمش

ملابس وملبوسات جمع لبس پوشیدن
کیلمشلر کیمك

مشروب اشامیدنی مشرب جای اشامیدنی شارب
اچلمش اچجك یر

فاعل شرب اشامیدن خمر وراح ورحیق
اچمك اچجی

وعقار وقهوه وقرقف وطوم ومدام می
سوجی

خمار مي فروش عتيق ومعتقه وقديم مي كهن
سوجي صاتيجي — اسكي سوجي

صرف بي آب ممزوج باب آميخته مازج فاعل
صوسز بيجي — صو قاتلمش بيجي — سوجيه صو قاتيجي

مزج آميختن مطبوخ پخته طبخ پختن
قاتمق — بشمش — بشمك

طباخ پزنده مطبخ جاي پختن مصفى
بشوريجي — بشورجك ير

ومروق پالوده صبوح شراب بامداد غبوق
سوزلمش — صباح شرابي

شراب شبانگاه منادمت نديمي كردن وپشيماني
وندامت
كيجه شرابي — مسخره لق ايلمك — دخي پشيمانلق

نديم همقدح وهمنشين ندما جمع
هم قدح — دخي بله اوتورجي — انك جمعي

الفصل

الفصل الثاني في المركبات حيض وبيض تنكى وفراخي
ايكنجي فصل مركبات بياننده در — طارلق — دخي كنكلك

هياط ومياط آمدن وشدن صدق نيت
كلمك دخي كتمك

وخلوص طويت راستي نيت وپاكي صادق النية
نيت طوغرولغي — دخي پاكلگي

وخالص الطوية راست نيت حسن عقيده
طوغرو نيت

نيك اعتقاد يمن النقيبه مبارك قدمي ميمون
ايو اعتقاد — قدم مباركلغي

النقيبه مبارك قدم تمهيد قواعد راست كردن
قدم مبارك

بنيادها تشييد اركان افراشتن كوشها
بنيادلري طوغري ايلمك — بوجقلري يوجلتمك

فارغ البال اسوده دل منتظم الحال نيكو حال

كوكل فارغى — ايو حال

مجارى احوال دوش حالها مصارف امور گردش كارها

حاللر كچر لكى — اشلر واش دونمكلكى

كريم الطرفين كرانمايه از دو جانب مادر و پدر

اتا و انا طرفندن اولو اصللو كسنى

صاحب العبارتين خداوند دو عبارت عربى و پارسى

اكى عبارت اسى بر عربى و برى فارسى

تجدد اطوار نو شدن اوقات و حالها تنظيم

وقتلرك دخى حاللرك يكى اولمقلغى

اهبت پيوستن الت طوارق حدثان انجه

الت اولشدرمك

نو شود بوايق زمان سختيهاى روزگار

اولدركه يكى اوله — روزكار قاتيلقلرى

مخنم

مختم الايام اخر روزگار شماتة الاعداء شادى

كون اخرى

دشمنان دار الخلد سراى جاودانى دار القرار

دشمنلر شنلكى — اخرت سراى

بهشت دار البوار دوزخ علق مظنة

اوچمق — طامو

چيزى نفيس سهل المأخذ انچه اسان بدست ايد

نفيس نسنه — اولدركه كلكن اله كله

صعب المرام انچه دشوار بدست ايد سلس القياد

اولدركه چتن كلغيله اله كله

وسريع الانقياد انك اسان فرمان برد عسر القياد

اولدركه كلكن لغيله بيروق الته

انك دشوار فرمان برد بطى الحركة انك كاهل حركت

اولدركه چتن كلك ايله بيروق دونه

بطئ الهضم آنك در معده دیر گوارد
اولدر که معده ده گج سکه

باشد سریع الهضم آنك زود در معده بگوارد
اولدر که حرکتی گیج اوله — اولدر که معده ده تیز سکه

علی رؤس الاشهاد بر سر حاضران علی ذری الاعواد
حاضرلر باشی اوزره

بر سر منبرها بری الساحة بیزار از گناه مقتضی
منبرلر باشی اوزره — گناهدن بیزار

الحاجة حاجت روا کرده مطامع دنی طمعهای
روا اولنمش حاجت

حسیس مطاعم دنی خورشهای بدگوار طعام
یوموز طمعلر — سکمسی یوموز طعاملر

مطیب طعامهای خوش گوار کائنا ما کان هرچه
سکمسی خوش طعاملر

باشد کائنا من کان هر که باشد کیف ما کان
هر نسنه که اوله — هر کیمکه اوله

هرچه گون

هرچه گونگی باشد مرغوب فیه آنچه در و رغبت کنند
هر نه درلو که اوله — اولدر که اکا رغبت ایدرلر

مرغوب عنه آنچه از و رغبت بگرداند متروك الرغبه
اولدر که اندن یوز دوندررلر

آنچه در و رغبت نکنند عزیز الوجود آنچه دشوار
اولدر که اکا رغبت اتمیالر

بدست آید انتهاز فرصت وقت را نگاه داشتن
اولدر که چتیکلك ایله اله گله — وقتی صقلیو دوتمق

مساعی مشکور سعیهای نیکو مکارم الاخلاق
ایو سعیلر

خویهای پسندیده طیب الاعراق اصلهای پاك
بگنلمش خویلر — اری اصللر

عن قریب از مدت نزدیك براهین ساطعه و حجج
یقین زمانده

واضحه حجتهاى روشن دلايل ناطقه دليلهاى

آشكاره حجتلر

ظاهر شواهد صادقه كواهان راست

آشكاره دليللر طوغرو طانقلر

كمال نيل تمامى مراد امر معروف فرمودن بنيكى

مراد تمام لغى ايولكه بويرمق

نهى منكر باز داشتن از بد موقع حميد بجاى نيك افتادن

يرامزدن كيرو طوتمق ايو يره دوشمك

ايمان مغلظه سوكندهاء استوار عهد وثيق

بركه اندلر

وميثاق غليظ پيمان استوار عهود ومواثيق جمع

بركه قول بركه قوللر

الفصل الثالث فى الاضداد خير وشر نيكى

ايولك

اوچنجى فصل مخالفلرى بيلدوردر

وبد

وبدى نفع وضر سود وزيان قبض وبسط

دخى يرامزلق اصغى دخى زيان

كرفتن وكشادن جور وعدل ستم وداد نقص

طتمق دخى آچمق كونج دخى داد

وابرام شكست ودرست حل وعقد كشادن

بوزق دخى صاغ آچمق

وبستن غلا ورخص كرانى وارزانى غالى

دخى باغلمق اغرلق دخى اوجوزلق

ورخيص كران وارزان سعادة وشقاوة نيك بختى

[?] دخى اوجوز ايو بختلولق

وبدبختى سعد ونحس نيك اختر وبد اختر

دخى يرامز بختلولق ايو يلدوزلو دخى يرامز يلدزلو

شدت ورخا تنكى وفراخى سرا وضرا راحت

طارلق دخى كينكلك كدورت [?]

ورنج دتق وفتق بستن وكشادن قرب وبعد

نزدیكی ودوری قریب وبعید نزدیك ودور

ادانی واقاصی نزدیكان ودوران اذناب ونواصی

كهتران ومهتران قریب واجنبی خویش وبیگانه

اقارب واجانب جمع سكون وحركت آرام وجنبش

ساكن ومتحرك فاعل خوف وامن ترس وایمنی

حب وبغض دوستی ودشمنی محمدت ومذمت

ستایش ونكوهش بشاشت وعبوست كشاده روئی

وترش روئی مخالطت ومجانبت امتحان ودور شدن

نطق وصمت كفتن وخاموش شدن عسر ویسر

دشواری واسانی جوع وشبع كرسنكی وسیری

معاش ومعاد دنیا واخرت عاجل واجل این جهان

وآن جهان عامر وغامر آبادان وویران موت

وحیوة مرگی وزندگی میت وحی مرده وزنده

اموات واحیا مرده کان وزنده کان اماتت

اولولر — دخی دیریلر

واحیا میرانیدن وزنده کردن ممیت ومحیی

اولدرمك — دخی احیا دیریلمك

میرنده وزنده کننده قلیل وکثیر اندك

اولدورجی — دخی دیری ادجی — از

وبسیار رقیق وغلیظ باریك وسطبر

دخی چوق — انجه — دخی یوغون

دخول وخروج درون امدن وبیرون امدن

ایچرو کلمك — دخی طشره کلمك

داخل وخارج درون وبیرون ظاهر وباطن

ایچرو — دخی طشره

اشکاره وپنهان قیام وقعود برخاستن

اشکاره — دخی گزلو — دورمق

ونشستن

ونشستن قایم وقاعد وخیزنده

دخی اوتورمق — طورجی

ونشیننده رفیع ووضیع بلند وپست

دخی اوتورجی — یوجه — دخی الچق

رفع ووضع برداشتن ونهادن طول

یوقارو طوتمق — دخی قومق

وعرض درازی وپهنایی تقدیم وتأخیر

اوزونلق — دخی پهنلیق

بپیش داشتن وپس داشتن سرا وعلانیة

اوکده طوتمق — دخی صوکده طوتمق

نهان واشکاره بیع وشرا خریدن وفروختن

گزلو — دخی اشکاره — صتمق — دخی صتون المق

بایع ومشتری خرنده وفروشنده غث

صاتجی — دخی صتون الجی

وسمین لاغر وفربه مکروه ومحبوب

اریق دخی سمز

ناخوش وخوش رضا وسخط خشنودی وناخشنودی

دخی سوکلو خشنودلق دخی خشنودسزلق

بر وبحر خشکی ودریا جزر ومد کمی

قورولق دخی دکز دکز اکسکلکی

وافزو آب دریا مدح وذم ستودن ونکوهیدن

دخی دکز صوینک ارتقلوغی اوکمک دخی خورلمق

نور وظلمت روشنایی وتاریکی توفی وتهم

ایدنلق دخی قرانلق

خویشتن را نگاه داشتن ودر بلا افکندن

کندوی صقلیوب طوتمق دخی بلا اچنه برقمق

اجتماع وافتراق بهم آمدن وپراکنده شدن

دریلمک دخی طاغلمق

نقصان

نقصان وزیادت کمی وافزونی ایراد

اکسکلک دخی ارتقلق

واصدار آوردن وبردن وارد وصادر

کتورمک دخی التمک

آینده ورونده راتق وفاتق بستنده

کلیجی دخی کیدیجی بغلیجی

وکشاینده قوت وضعف توانایی

دخی اچیجی کوجی یترلک

وسستی صحت ومرض تندرستی وبیماری

دخی ییمزلک صاغلق دخی خستهلق

دثار وشعار جامه اندرونی وبیرونی

ایچ طونی دخی طشی طونی

اصل وفرع بیخ وشاخ اصول وفروع

کوک دخی بوداق

جمع • وجود وعدم • هستی ونیستی • صغر

دخی یوقلق • وارلق • کوکلر وبداقلو

وکبر • خردی • وبزرگی • صغیر • وکبیر

دخی بیوکلك • اوفقلق

خرد • وبزرگ • صالح • وطالح • نیك مرد

ایواز • دخی بیوك • اوفق

وبد مرد • ابتدا • وانتها • اول • وآخر

دخی آخر • کنه اول • دخی یرامز ار

تم وکمل بعونه ولطفه فی شهر جمادی الآخر من هجرة النبویة

سنه ثمان وخمسین وتسعمایه • والحمد لله وحده

الواثق بالملك الرحیم المعبود • حرره الفقیر الحقیر محمود •

هی امیر افندی بکا داخی نماز صوردمسك

کل جواب ویره ین سکا داخی نماز صوردمسك

یانر شو یوردکوم اوددر بلمینه یوز دردر

طاتلی نمازی تمامدر ددر داخی نماز صوردمسك

گاه اغلادین گاه کولدین اللهدن حاجت دیلرین

اویله خود اون قلادین داخی نماز صوردمسك

نماز صوروچی سین بلدم سنده تفتیش ایتدم بولدم

ایکندوی سکز قلدم داخی نماز صوردمسک

نمازی قلمق خوش اولور بلمینه کوچ ایش اولور

اخشام نمازی بش اولور داخی نماز صوردمسک

بلدم اخشامی قاچ ـدانی قلمامق کوجیدر

یتسو نمازی اون اوچدر داخی نماز صوردمسک

کندمدن حیران اولودین فرضی سنتی قلودین

بریللق نماز بلوردین داخی نماز صوردمسک

ارنلردن اولسون همت یاران الله منت

یدی بیک ایکی یوز سنت داخی نماز صوردمسک

نماز اولور خدایه عرض وقتنه قلان مسلمن قرض

التی بیک یوز یکرمی فرض داخی نماز صوردمسک

شاه قولی اوغلی بولدلر شان بوقدر سوزکده نقصان

وتر واجبدر بیک سکسان داخی نماز صوردمسک

مفرد

صد هزار میر و گدا درویش طوننده گزلنور

قول ایکن ازاده اولمق دیلرسک درویش اول

صمت و جوع و سهر و عزلت و ذکر بدوام
اپسم اولمق اج اولمق اویومق خلوت اولمق ذکر ایلمک دائمیه

ناتمامان جهان را بکند مرد تمام
جهانده ناتمام اولانلری ایلر تمام ادانلری

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن پهلوان اولدر قلا نفسی زبون